

EZ – ZÂKİR

Allah'ın esma-ül hüsnâsından¹ olan bir ism-i şerifi de Ez-Zâkir ismidir. Zâkir; anmak, hatırlamak, yâd etmek mânâsına gelen zikir masdarından ism-i faildir. Yani zikreden, anan, hatırlayan mânâlarına gelir.

Allah'ü Zülcelâl kullarını andığını ve yâd ettiğini yine kendisi Kur'an-ı Kerîm'de bildiriyor:

"Öyle ise siz ben (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin sakın bana nankörlük etmeyin." ²

Bir kudsî hadiste de (Ebû Hureyre (r.a)'den) Allah Teâlâ buyuruyor ki: "Ben kuluma, benim hakkımdaki zannına göre muamele ederim. O beni zikrettiğinde ben onunla beraberim. O beni, kendi içinde zikrederse, ben de onu bu suretle anarım. Eğer beni bir topluluk içinde zikrederse, ben de onu o topluluktan daha hayırlı bir topluluk (melekler) içinde anarım. O kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak gelirim." ³

Mezkûr ayet ve hadis-i kudsî ışığında Rabb'ül âlemin'in kullarını andığı, yâd ettiği anlaşılabilir oluyor.

Zikirle ilgili özellikle de zikretmeyi emir buyuran pek çok ayet, hadis-i kudsî ve hadis-i şerifler mevcuttur.

"Rabbinin adını an ve her şeyi kalbinden çıkarıp sadece O'na yönel." ⁴

"Sabah akşam Rabbinin ismini yâd et. Gecenin bir kısmında O'na secde et; gecenin uzun bir bölümünde de O'nu tesbih et." ⁵

"İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi?" ⁶

ZİKİR NEDİR? KAÇA AYRILIR?

Zikir başta da belirtildiği gibi anmak, hatırlamak, bahsetmek, yâd etmek anlamlarına gelir. Bu kelime maddî ve manevî iki durumda da kullanılır. Maddî olarak; herhangi bir şahıstan bahsetmek, onu yâd etmek de zikir anlamındadır.

Bizim asıl meselemiz, Zâkir olan Rabbimizi bu yönüyle de tanımak, bu ismin tecellisine mazhar olmanın yollarını araştırmak ve bu yolda gayret sarfetmektir.

Zikir de, şükür gibi üçe ayrılır:

- 1) Kâl zikri (dil ile)
- 2) Hâl zikri (kalp ile)
- 3) Beden zikri.

Şöyle ki;

1) Kâl zikri; dil ile yapılan zikirdir. Bunun çeşitleri çoktur. Başlıcaları: Kur'an okumak, kelime-i tevhid, esma-ül hüsnâdan herhangi bir isim ile yapılan zikir, istiğfar, salâvat-ı şerife, dua, ilm-i ilâhî gibi daha pek çok çeşitleri vardır ki; hepsi de zikir dairesi içine girer.

2) Hâl zikri; kalp ile yapılan zikirdir ki; başta latife-i Rabbaniye olmak üzere vicdanın bütün rükunleriyle Allah'ı yâd etmektir. Yani, O'nun varlığına, azamet-i sübhaniyyesine ait delillerin mülâhazasıyla oturup kalkmak, kâinat kitabında sürekli bize parlayıp duran çeşitli sebeplerle bize bir şeyler fısıldayan, her yerde ve her an, sürekli hayatımızın içinde lütuflar, müjdeliler ilham eden sırlı isim ve sıfatlarını düşünüp Mevlâ ile irtibatımızı, rabitamızı kuvvetlendirmek. Rabbimizin bu isim ve sıfatları ile bizden ne istediğini, neler beklediğini, bu isim ve sıfatların tecelliyatına mazhariyetin nasıl olacağını tefekkür etmek kalbî zikir olduğu gibi, O'nun cihan çapındaki rububiyetinin ahkâmını, bu

¹ esma-ül hüsnâ olarak sayılagelen 99 isimden biri değildir

² Bakara:152

³ Buhari, Kitabüttevhid, 2183 no'lu hadis, Müslim

⁴ Müzemmil:8

⁵ İnsan:25-26

⁶ Hadid:16

ahkâm karşısında sorumluluklarımızı, vicdanımızda mesuliyet duygusunu hissederek canlandırmak da kalbî zikirdir.

"Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz." ⁷ Bu ve benzeri ayetler, tefekkürü, tefekkür kanalı ile kalbî zikre teşvik ediyor. Evet, Rabbimizin bildirdiği hükümler karşısındaki sorumluluklarımızı, emirleri, nehiyeleri, vaadleri, mükâfat ve mücâzatları tefekkür etmek. Dağların yüklenmeye çekindiği bu emanetin şuurunda olmak ve böylece insanın kendi dünyasında hayalen dolaşıp, iç dünyası ile sıkı sıkıya bir muhasebe yapıp durumunu kalben nazardan geçirmek, nefsiyle hesaplaşmak, "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz" fetvasınca insanın kendi iç dünyasıyla hesaplaşması da kalbî zikirdir.

Tefekkür (düşünce) kanalıyla Allah'ı anma; insanın Allah ile arasında rabita kurmasına sebep olacak, Allah ile ilgili her şeyin düşünülmesi kalbî zikir olduğu gibi, mü'ridin başta kalp olmak üzere bütün letâifiyle (dil ile söylemeden) Allah'ın anması, zikretmesi (gizli zikir) de kalp zikridir. Bu zikir kalpte başlar, sırasıyla ruh, sır, hafî, ahfâ, nefis ve sultan-ı zikir adı verilen bütün bedeni ile zâkir zikreder ki, bu zikir esnasında dil kıpırdamaz. Bu da zikrin ayrı bir boyutudur.

3) Beden zikri; emir ve yasakları ciddî bir duyarlılık içerisinde hayata taşıyıp yaşamak, her emir ve her yasakla kendisine yapılan teklifleri vicdanında hissetmek ve iştihakla cana minnet bilmek. Emirlerin ifasına koşmak ve derin bir mesuliyet şuru ile yasaklardan kaçınmak da bedenî zikirdir ki; lisanla yapılan zikrin derinliği de büyük ölçüde bu kalbî ve bedenî zikrin ciddiyeti, derinliği nisbetindedir. Bu güçte bir zikir, ölümsüz bir ses haline gelmektedir. Böyle bir kul şu ayetteki müjdeye nail olur:

"Temizlenen, Rabbinin adını anıp O'na kulluk eden, (namaz kılan) kimse şüphesiz kurtuluşa ermiştir." ⁸

Evet, zikreden ve zikirde ısrar eden zâkir Cenab-ı Hakk'la mukavele yapmışçasına hıfz-u himaye ve inayet seralarına alınmış olur. Böyle zâkir, kalbinin bir nabız gibi Allah Allah diye attığını hisseder, bazıları da bunun sesini duyar, biiznillah.

Yukarıda zikredilen Bakara Sûresi 152. ayetindeki "Anın beni, anayım sizi" fermanı sübhaniyesine büyükler şöyle mânâ vermişlerdir: Siz, Allah'ı zikr-u, fikr-u, ibadetle yâd edeceksiniz, O da, sizi teşrif ve keremi ile anacak. Siz, dua ve münâcatla O'na mırıldanıp yalvaracaksınız, O da icabetle size lütuflar yağdıracak. Siz dünyevî işlerinizin arasında O'nu unutmayacaksınız, O da dünya ve ukbâ gailelerini bertaraf ederek sizi ihsanla şereflendirecek.

İhsan: Bir yönüyle ahsenehu'dur ki, "lütufların en güzeli ile ihsanda bulundu" demektir.

Kula bakan yönü ile ihsan şuru ise; Allah'ı görüyormuşçasına kulun Allah'a ibadet etmesidir. "Sen O'nu görmesen de O seni görüyor" hakikatince yapılan her şeyi arızasız Cenab-ı Sahib-i Ezel'in nazarına arz edebilecek şekilde eda edilmesidir.

Evet, dünya işleri ve gaileleri içinde Rabbinin rızasını ön plana alarak rıza yörüngeli, ukbâ yörüngeli yaşama çabasında olan kullara Allah (c.c) her çeşit ihsanları ile serfiraz edecektir. Siz yalnız kaldığınız zamanlarda O'nunla dolup taşacaksınız, O da yalnızlığa itildiğiniz yerde bilhassa berzahda (kabir) size enis-u celis olacak. Siz rahat olduğunuz zamanlarda O'nu dilden, gönülden düşürmeyeceksiniz, O da rahatınızı kaçıran hadiseler karşısında rahmet, şefkat esintileri gönderecek. Siz bunca nimetleri karşısında şükredici olacaksınız, O da nimetini arttırarak sizi anacak. Siz O'nun uğrunda cihad edip O'nu cihana duyurma sevdasıyla yanıp tutuşacaksınız, O da sizi dünya ve ukbâ zilletlerinden koruyarak kurtaracak. Siz O'nun yolunda ihlâslı olacaksınız, O da sizi gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, insan tasavvurunu aşan hususî iltifat ve payelerle lütûflandıracak, şereflendirecek. Siz yeri gelince O'nun rızası için hasmınızı affedeceksiniz, O da size afv-ü mağfiretle karşılık verecek. Daha pek çok örnek verilebilir. Mevlâ'nın, rızası için yapılan her amelin, her fedakârlığın, O'nu hatırlamanın, anmanın, tefekkürün kısacası zikr-u, fikr-u şükrün her çeşidinin karşılığını kendine has keyfiyeti ile vereceğinin aşikâr olduğunu öğrenmiş olduk elhamdülillah.

⁷ Haşr:21

⁸ A'lâ:14-15

Zikir bütün ibadetlerin özüdür ve bu özün özü de Kur'an-ı Kerim'dir, Resulullah'tan sadır olan nurlu beyanlardır. Zikrin ehemmiyeti ve faziletine ait pek çok ayet ve hadis mevcuttur. Bunun aksini yapan, zikretmeyenlerin halini de yine Kur'an-ı Kerim'den öğreniyoruz:

"Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz. O: "Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim!" der. (Allah) buyurur ki: İşte böyle. Çünkü sana ayetlerimiz geldi ama sen onları unuttun. Bu gün de aynı şekilde sen unutuluyorsun." ⁹ Mevlâ, "sana ayetlerimiz geldi de sen onları görmedin" demekle, gören gözünü Kur'an'la tanıştırmadın, sana ayetlerimizle emirler ve nehiyer bildirdim ama sen gören gözlerini görmez, kör hükmünde eyledin diyerek hak ettiği cezanın sebebini ilan ediyor. Ceza da suçun misli ile unutmaya karşılık unutulma olarak ilan ediliyor. Tabi Zâkir olan Allah bunun zıddı olan unutmaktan münezzehtir. Müfessirler bu unutmayı mecaz olarak yani "sanki unutmuş gibi davranmak" olarak açıklamışlardır.

"Allah'ı unutan ve bu yüzden de Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir." ¹⁰

"...Kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse (Rabbin) onu gitgide artan çetin bir azaba uğratar." ¹¹

Bir hadis-i şerifte ise "Rabbini zikredenle etmeyenin hâli, diri ile ölü gibidir." ¹² buyrulmuştur.

Zikir, zâkir mevzusu ciltler dolusu kitap olsa yine bitmez bir ummandır. Özet olarak şöyle diyebiliriz: Seven, sevdiğini hiç unutmaz. Kalbinde, aklında, dilinde hep yaşatır, amelleri ile de hep sevgi, saygı sergiler. Rabbinin sonsuz, sayısız nimetleri karşısında O'nu şükürle yâd ederken kalbi minnet dolu, sevgi dolu bir halle Rabbini zikreder. Ve:

"...Kalpler ancak Allah'ın zikriyle tatmin olur, huzur bulur." ¹³ ayetini bütün benliğinde hisseder. Her mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da Mevlâ tevfikini yar etsin. Basiret erbabı eyleyip meselenin özünü kavramayı ve bütün zerrellerimizle zikretme lütfünü bize nasip eylesin. Zâkir isminin tecellilerine bizi mazhar eylesin. Âmin.

---

⁹ Tâhâ:124-126

¹⁰ Haşr:19

¹¹ Cin:17

¹² Buharî, Da'avat 66

¹³ Ra'd:28